

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Sara Rävås

En grön rättighet eller grönare rättigheter –
En undersökning av människoskyddet med avseende
på miljöfaktorer inom ramen för EKMR

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Josefin Gooch

Termin: VT 2017

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Kort presentation av uppsatsämnet	6
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Avgränsningar	8
1.5 Metod och perspektiv	9
1.6 Forskningsläge	9
1.7 Material	10
1.8 Disposition	10
2 BAKGRUND	12
2.1 Historia	12
2.2 Miljörättigheter i teorin	13
2.2.1 Indirekta miljörättigheter	14
2.2.2 Direkta miljörättigheter	15
3 INDIREKTA MILJÖRÄTTIGHETER INOM RAMEN FÖR EKMR17	
3.1 Miljö och EKMR	17
3.2 Miljö och Europadomstolens praxis	19
3.2.1 Artikel 2 EKMR – rätten till liv	19
3.2.2 Artikel 8 EKMR – rätt till skydd för privat- och familjeliv	21
3.2.3 Vad faller utanför?	22
4 DIREKTA MILJÖRÄTTIGHETER I PRAKTIKEN	25
4.1 Exempel på direkta miljörättigheter i praktiken	25
4.2 Banjulstadgan och Ogonilandsfallet	26

5	JÄMFÖRELSE OCH DISKUSSION	28
5.1	Jämförelse	28
5.2	Diskussion	30
6	SLUTSATS	32
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	34
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	37

Summary

The environment and climate change as well as human rights have both been international concerns for a long time. Lately there has arisen a discussion about the connection between these two. The discussion has above all been about the impact that the environment has on humans. Pollution, natural disasters, industrial emissions, etc. are factors that can contribute to the violation of human rights. This problem has been handled differently internationally, regionally and nationally. One alternative is to create a new – green – right to a healthy or good environment in a new or existing rights catalog. There are a few examples of this being done. Another way is to indirectly bring in an environmental right by using existing human rights. This has been called the greening of human rights.

The focus of this work is the European Court of Human Rights, the court, and the European Convention of Human Rights and Fundamental Freedoms, ECHR. In the ECHR, there is no direct environmental right. Instead an indirect environmental right has been developed through the case law of the court. The Committee of Ministers have, despite the protection that thereby has been developed, received recommendations for including a direct environmental right in the ECHR. The Committee of Ministers have not followed these recommendations.

The purpose of this thesis is to examine if a direct substantive environmental rights would improve the protection for people in Europe, and if such a right should be introduced in the ECHR. This is done by, among other things, looking at a case from the African Commission where a direct environmental right is used, and studying some of the arguments that have been made in the discussion about environmental rights. A review of the case law of the court is also done to see if the protection against violations with an environmental aspect is satisfying.

In the analysis, I do a comparison where I see if the situations that, in the case law of the court was seen to fall outside the protection, would be protected if the ECHR included a direct substantive environmental right. By looking at the arguments in the paper I also discuss if a direct substantive environmental right has a place in the ECHR.

Finally, I conclude that a direct substantive environmental right probably would lead to a slight improvement of the protection of the people in Europe looking at violations with an environmental aspect. I also conclude that an environmental right does have a place in the ECHR. It would also be an important statement for Europe that they are taking the environmental threat and its impact on humans seriously. The thesis conclusion is consequently that a direct substantive environmental right should be included in the ECHR.

Sammanfattning

Miljö och klimatförändringar samt mänskliga rättigheter har länge varit uppe på den internationella agendan. På senare tid har det även uppkommit en diskussion om kopplingen mellan dessa två, framförallt om hur miljöfaktorer påverkar människor. Genom föroreningar, naturkatastrofer, industriutsläpp, med mera, kan olika miljöfaktorer bidra till en kränkning av mänskliga rättigheter. Detta har internationellt, regionalt och nationellt bemötts på olika sätt. Ett alternativ är att ta in en direkt rättighet till en hälsosam eller god miljö – en grön rättighet – i en ny eller befintlig rättighetskatalog, och det finns ett fåtal exempel då detta gjorts. Ett annat tillvägagångssätt är att indirekt ta in en miljö rättighet genom att använda befintliga rättigheter för att hantera kränkningar med en miljöaspekt – göra rättigheter grönare.

Uppsatsens fokus är Europadomstolen och EKMR. I EKMR finns ingen direkt miljö rättighet, utan istället har en indirekt miljö rättighet utvecklats genom Europadomstolens praxis. Trots det skydd som därmed utvecklats har Europarådets ministerkommitté rekommenderats att ta in en direkt miljö rättighet i EKMR. Ministerkommittén har inte följt rekommendationerna.

Syftet med uppsatsen är att undersöka huruvida en direkt materiell miljö rättighet hade förbättrat skyddet för människor i Europa, samt om en sådan rättighet bör införas i EKMR. Detta undersöks bland annat genom att titta på ett rättsfall från Afrikanska kommissionen där en direkt miljö rättighet använts, samt se på några av de argument som uppkommit i diskussionen om miljö rättigheter. En genomgång görs också av Europadomstolens praxis för att se om skyddet mot kränkningar med miljö aspekter är tillfredställande.

I analysen görs en jämförelse där jag undersöker om de situationer, som i genomgången av Europadomstolens praxis sågs falla utanför skyddet, skulle falla innanför skyddet om EKMR hade innehållit en direkt materiell miljörättighet. Jag diskuterar även om en direkt materiell miljörättighet platsar i EKMR genom att titta på de argument som framkommit genom uppsatsen.

Avslutningsvis kommer jag fram till att en direkt materiell miljörättighet antagligen skulle leda till en viss förbättring av skyddet för människor i Europa med avseende på kränkningar med miljöaspekt. Jag drar även slutsatsen att en miljörättighet hade passat bra in i EKMR och att det hade varit ett viktigt ställningstagande för Europa att visa att de tar miljöhotet och dess påverkan på människor på allvar. Uppsatsens slutsats är följaktligen att det borde tas in en direkt materiell miljörättighet i EKMR.

Förkortningar

Banjulstadgan

Afrikanska stadgan om mänskliga
och folkens rättigheter

EKMR

Europeiska konventionen om skydd
för de mänskliga rättigheterna och
de grundläggande friheterna

FN

Förenta Nationerna

1 Inledning

1.1 Kort presentation av uppsatsämnet

De senaste åren har samtalen om mänskliga rättigheter respektive miljö och klimatförändring ökat och fått större betydelse internationellt. En diskussion om kopplingen mellan dessa två ämnen har därmed växt fram.¹ I denna uppsats hanteras ämnen så som miljöns och klimatförändringarnas påverkan på människan, samt till viss del människans roll i kampen mot klimatförändringar. Det finns olika sätt att beakta miljön i internationella, regionala och nationella mänskliga rättigheter-system. De två mest omtalade är att en direkt miljö rättighet² tas in som en ny rättighet i en befintlig eller ny rättighetskatalog, och att situationer där människan på olika sätt påverkas av miljön hanteras under redan existerande rättigheter.³ Dessa sätt kommer att bearbetas noggrannare under uppsatsen och kallas det direkta kontra det indirekta tillvägagångssättet, alternativt en grön rättighet eller grönare rättigheter.

I det för Europa regionala systemet för mänskliga rättigheter, Europarådet, används det indirekta tillvägagångssättet. Detta innebär att miljöaspekter har inkorporerats i rättigheterna i Europarådets rättighetskatalog – Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna – fortsättningsvis benämnd EKMR.⁴ Denna utveckling har skett genom praxis från Europadomstolen, vilket är den högsta instansen för att försäkra att stater efterlever sina skyldigheter enligt EKMR. Vid ett antal tillfällen har det inom Europarådet framförts

---

¹ Jmf Shelton (2010) s. 1.

² Med miljö rättighet menar jag en rättighet som beaktar rätten till en miljö av viss kvalitet.

³ Se Shelton (1991) s. 105; Birnie, Boyle och Redgwell (2009) s. 271-272.

⁴ Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Rom 4 november 1950, SÖ 1952:35; se även lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

rekommendationer om att ta in en direkt miljörättighet i EKMR, men någon sådan finns fortfarande inte.⁵

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka ifall en direkt materiell miljörättighet hade förbättrat skyddet för människor i Europa med avseende på kränkningar med miljöaspekter, samt för huruvida en sådan rättighet bör införas i EKMR utifrån ett människorättsskyddsperspektiv.

1.3 Frågeställningar

Min huvudsakliga frågeställning är om en direkt materiell miljörättighet bör införas i EKMR. För att kunna svara på denna fråga behöver jag först svara på följande:

1. Vad innebär indirekta kontra direkta miljörättigheter?
2. Hur regleras miljöaspekter inom EKMR och i rättsfall från Europadomstolen?
3. Hur skulle en direkt materiell miljörättighet i EKMR förändra skyddet för människor i Europa med avseende på kränkningar med miljöaspekter?

Och slutligen,

4. Bör en direkt materiell miljörättighet, utifrån ett människorättsskyddsperspektiv, införas i EKMR?

---

⁵ Se vidare kapitel 3.1.

1.4 Avgränsningar

Det generella ämnet mänskliga rättigheter och miljö är väldigt brett. Till följd av mina frågeställningar kommer uppsatsen att ha ett regionalt fokus, främst riktat mot Europa. Således kommer internationella aspekter endast fungera som kontext till diskussionen. Trots mitt regionala fokus på Europa har jag valt att inte lägga någon större vikt vid Europeiska Unionen. Detta på grund av den komplexa relationen mellan Europarådet och Europeiska Unionen samt eftersom jag anser att det inte tillför något till mina frågeställningar.⁶

Vidare kommer jag att avgränsa mig till materiella rättigheter. Inom disciplinen mänskliga rättigheter brukar en distinktion göras mellan processuella och materiella rättigheter, och detta är även vanligt i samtal om miljö rättigheter.⁷ Den enkla förklaringen till detta val är att rättsläget angående processuella miljö rättigheter är mer klarlagt. Framförallt beror detta på Århuskonventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor, antagen 1998 av FN:s ekonomiska kommission för Europa.⁸ Konventionen har fått genomslag i Europadomstolens praxis och bidrar till ett starkt processuellt skydd.⁹

---

⁶ Jmf Cameron (2014) s. 174 ff.

⁷ Jmf Atapattu (2016) s. 47.

⁸ Århuskonventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor, Convention on Access to Information, Public Participation in Decision Making and Access to Justice in Environmental Matters, Århus 25 juni 1998, UNTS volym 2161. [fortsättningsvis Århuskonventionen].

⁹ Se Manualen (2012) s. 12; Boyle (2007) s. 477 f.

1.5 Metod och perspektiv

Uppsatsen kommer att grundas i en rättsdogmatisk metod som används för att undersöka hur det nu gällande rättsläget ser ut.¹⁰ Eftersom uppsatsen inte behandlar en, i europeisk rätt, formulerad rättighet kommer ingen självständig genomgång av lagtext ske. Istället kommer fokus att ligga på praxis och relevant litteratur.

Vidare har jag för avsikt att dra slutsatser om huruvida en annan lösning, än det nu gällande rättsläget, hade kunnat vara mer fördelaktig.

På det aktuella temat finns de som utgår från ett fokus på människor, och de som resonerar utifrån ett fokus på miljön.¹¹ I uppsatsen kommer jag att fokusera på den påverkan miljö och miljö rättigheter har på människan. Jag kommer följaktligen utgå från ett människorättsskyddsperspektiv.

1.6 Forskningsläge

Det finns omfattande material som behandlar mänskliga rättigheter kopplat till miljö och klimatförändringar på olika sätt. Det finns ett stort antal artiklar i olika tidskrifter som undersöker kopplingens natur och utveckling. Det finns även ett antal artiklar som går igenom Europadomstolens praxis med miljöaspekter. Därtill finns en stor mängd litteratur som handlar om, och heter olika varianter av, mänskliga rättigheter och miljö rätt. Jag har varit tvungen att begränsa mig i vilket av allt detta material jag använder, men det har inte varit alltför svårt då mycket överlappar och mycket av det som är intressant finns i primärkällor så som rättsfall och internationella överenskommelser.

---

¹⁰ Kleineman (2013) s. 21 ff.

¹¹ Jmf Shelton (1991) s. 104 f.

1.7 Material

Material som används i uppsatsen är lagtext, framförallt EKMR, praxis, framförallt från Europadomstolen, och relevant litteratur. Den huvudsakliga delen av materialet kommer från tre författare som alla är aktiva på området. Dessa är Sumudu Atapattu, Dinah Shelton och Alan Boyle. Materialet är både från böcker, däribland Atapattus bok "Human Rights approaches to Climate Change – Challenges and Opportunities" och ett kapitel från "International Law & the Environment" skriven av Boyle med flera, samt från tidskrifter. Jag har även använt mig av materialet "Manual on Human Rights and the Environment", vilket är en manual där Europadomstolens praxis med miljöaspekter beskrivs och sammanfattas. Uppgifter från denna stöds med uttalanden från rättsfall.

1.8 Disposition

Efter detta inledande kapitel kommer jag att studera bakgrunden till, och allmänna uppgifter om, direkta kontra indirekta miljö rättigheter på en teoretisk nivå. Detta gör jag för att svara på min första frågeställning, samt för att sätta ramen för uppsatsen. I nästkommande kapitel (kapitel 3 och 4) kommer jag att fördjupa mig i de två tillvägagångssätten. I kapitel 3 fokuserar jag på uppsatsens huvudrollsinnehavare – EKMR och Europadomstolen. Kapitlet utgör som sagt en fördjupning av frågeställning 1, men även svar på frågeställning 2. Kapitel 4 inriktar sig på direkta miljö rättigheter i praktiken, med ett exempel baserat på rättigheter i den afrikanska stadgan för mänskliga och folkens rättigheter, även kallad Banjulstadgan.¹² Även här fortsätter jag med undersökningen av frågeställning 1, samt ger förutsättningar för att kunna svara på frågeställning 3. I de två avslutande kapitlen kommer jag att göra en analys som syftar till att svara på frågeställningar 3 och 4. Analysen inleds i kapitel

---

¹² Afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter, The African Charter on Human and Peoples' Rights, Nairobi 27 juni 1971, tillgänglig som elektronisk källa: <http://www.achpr.org/files/instruments/achpr/banjul_charter.pdf> besökt 2017-05-19.

5 med en jämförelse där jag tittar på hur de situationer, som faller utanför de ramar Europadomstolen satt upp genom sin praxis, sett ut om EKMR hade innehållit en direkt miljörättighet. I kapitel 5 diskuterar jag även fördelar och nackdelar med att ta in en sådan rättighet i EKMR. Avslutningsvis kommer jag i kapitel 6 sammanfatta och dra slutsatser efter vad som framkommit i tidigare kapitel.

2 Bakgrund

2.1 Historia

Miljö och klimatförändringar har länge legat på den internationella agendan. Effekterna av dessa har ofta setts som ett problem för framtida generationer, men påverkan på människor idag kan inte längre förnekas.¹³ Antalet naturkatastrofer ökar, vädret förändras, föroreningar förvärras och hela öar riskerar att försvinna till följd av höjda vattennivåer.¹⁴ Parallellt med den internationella miljörätten har därmed en diskussion angående miljöns påverkan på människor uppkommit. Startskottet brukar sägas vara Stockholmsdeklarationen från det stora klimatmötet i Stockholm 1972.¹⁵ Kopplingen mellan miljö och mänskliga rättigheter framkommer i Stockholmsdeklarationens första princip, vilken lyder:

“Man has the fundamental right to freedom, equality and adequate conditions of life, in an environment of a quality that permits a life of dignity and well-being. (...)”¹⁶

Från 1972 har ett antal utvecklingar på området skett och kopplingen mänskliga rättigheter – miljö kan sägas ha fått ett allmänt erkännande. Detta kan bland annat ses genom FN:s råd för mänskliga rättigheters införande av en självständig expert vars uppgift är att undersöka och göra rekommendationer angående människors åtnjutande av en säker, ren, hälsosam och hållbar miljö.¹⁷ Dessutom har ett antal rapporter, resolutioner och så vidare på ämnet kommit från FN:s olika organ.¹⁸

---

¹³ Jmf Atapattu (2016) s. 49; Shelton (2010) s. 1.

¹⁴ IPCC (2014) s. 6-8.

¹⁵ Stockholm Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment, U.N. Doc. A/CONF.48/14/Rev.1, Stockholm 16 juni 1972; Jmf Atapattu (2016) s. 51-52.

¹⁶ Se Stockholmsdeklarationen princip 1.

¹⁷ Se A/HRC/RES/19/10 framförallt s. 2; A/HRC/RES/28/11 s. 2.

¹⁸ Se bland annat de senaste rapporterna från den självständiga experten: A/HRC/31/53 och A/HRC/31/52, samt de senaste resolutionerna från FN:s råd för mänskliga rättigheter: A/HRC/RES/31/8 och A/HRC/RES/32/33.

Vid den senaste stora miljökonferensen, COP21, i Paris 2015 var mänskliga rättigheter uppe på tapeten igen. I det resulterande Parisavtalet fick ämnet endast ett kort omnämnande i inledningen:

“Acknowledging that climate change is a common concern of humankind, Parties should, when taking action to address climate change, respect, promote and consider their respective obligations on human rights (...).”¹⁹

Inget specifikt omnämnande finns med i avtalets operativa del. 2015 antogs även uppföljaren till milleniemålen, ett dokument kallat Agenda 2030. Alla FN:s medlemsländer har undertecknat dokumentet och detta kan ses som ett genombrott i synen på världsproblemens sammanlänkade natur då agendans 17 mål förenar de tre pelarna av hållbar utveckling – ekonomisk, social och miljömässig.²⁰

2.2 Miljörättigheter i teorin

Det finns olika sätt för internationella, regionala och nationella institutioner att ta in miljöaspekten som en del av mänskliga rättigheter. Tre huvudsakliga linjer har framförts i litteraturen. För det första finns möjligheten för det som i uppsatsen benämns som direkta miljörättigheter. Med detta menas att ett mänskliga rättigheter-organ tar in en direkt materiell miljörättighet – en grön rättighet – i ett befintligt eller nytt rättighetsdokument. För det andra kan existerande rättigheter och rättighetsinstrument anpassas för att kunna användas vid kränkningar som innehåller en miljöaspekt. Det är vad som i uppsatsen kallas indirekta miljörättigheter – eller grönare rättigheter. För det tredje kan miljörättigheter

---

¹⁹ Paris Agreement of United Nations Climate Change Conference, FCCC/CP/2015/L.9/Rev.1, Paris 30 november till 12 december 2015 [fortsättningsvis Parisavtalet] inledningen 12 st.

²⁰ The 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1, 25 september 2015, inledningen 2 p.

ses som en kollektiv rättighet eller som en solidaritetsrättighet. Detta tredje sätt kommer inte att behandlas självständigt i uppsatsen då det är mer ovanligt och ifrågasatt än de första två. Dessutom är EKMR inte ett dokument som innehåller sådana rättigheter.²¹

2.2.1 Indirekta miljö rättigheter

Att använda befintliga mänskliga rättigheter för att hantera kränkningar med en miljöaspekt har i litteraturen benämnts på ett antal olika sätt. Det har exempelvis kallats expansionsteorin, i och med att området som täcks av rättigheter expanderas.²² En annan benämning är det svåröversatta ”greening of existing human rights”.²³ Det sistnämnda är det som lett till uppsatsens titel – grönare mänskliga rättigheter.

Rätten till liv är ett exempel på en rättighet som kopplats till miljöpåverkan. Ett tydligt exempel är Indien, där nationella domstolar har kunnat använda rätten till liv för att ställa hårda krav på staten. De har uttryckligen uttalat att rätten till liv innehåller rätten att leva i ”(...)a healthy environment with minimal disturbance of the ecological balance.”²⁴

Alan Boyle ser många fördelar med att gå den indirekta vägen och använda befintliga rättigheter. Dels ligger fokus kvar på den negativa påverkan miljöskador har på internationellt skyddade värden, så som rätten till liv och rätten till privat- och familjeliv, dels behöver en ny rättighet inte utformas. Dessutom faller de befintliga rättigheterna inom kompetensen för människorättsdomstolar.²⁵ Även Dinah Shelton har sett vissa fördelar med denna metod. Dock har hon i sina undersökningar kunnat dra slutsatsen att ett indirekt tillvägagångssätt kan vara effektivt när den aktuella miljöfaran är

---

²¹ Se Birnie, Boyle och Redgwell (2009) s. 271-272.

²² Se Leib (2011) s. 71.

²³ Ex. Birnie, Boyle och Redgwell (2009) s. 282.

²⁴ Ibid. s. 283 med hänvisningar.

²⁵ Se Boyle (2007) s. 507.

föreningar, men att det däremot är svårt att få in problem som har att göra med naturen i sig eller hantering av resurser under existerande rättigheter.²⁶

I EKMR har det genom Europadomstolens praxis utvecklats omfattande indirekta miljö rättigheter. Detta kommer att behandlas i kapitel 3.

2.2.2 Direkta miljö rättigheter

Efter att tanken om miljöns påverkan på mänskliga rättigheter väcktes i Stockholm 1972 följde idén om en rättighet till en miljö av en viss standard.²⁷ I kapitel 4 ges konkreta exempel, men redan här förmedlas en idé om vad en hypotetisk direkt miljö rättighet skulle kunna innebära.

I litteraturen har det lagts fram ett antal förslag för hur en sådan miljö rättighet hade kunnat se ut. Det handlar främst om rätten till en miljö som är hälsosam eller tillfredställande.²⁸ Vissa har gått en annan väg och föreslagit rätten till en säker och ekologiskt balanserad miljö.²⁹ En förenkling eller sammanfattning av dessa förslag är rätten till en miljö av viss kvalitet.³⁰

Om det finns många åsikter om indirekta miljö rättigheter finns det ännu fler, eller åtminstone starkare, åsikter om direkta miljö rättigheter. Ett av de vanligaste argumenten för en direkt miljö rättighet är att miljö kvaliteten ses som skyddsvärd i sig och att miljöns värde höjs i avvägningen mot andra värden. Boyle är en av dem som framfört denna åsikt.³¹ Boyle är dock inte en förespråkare för en ny rättighet utan anser att det finns stora svårigheter i att formulera och definiera en sådan rättighet. Han ser även en risk i kulturella olikheter, framförallt om en direkt miljö rättighet hade tagits in

---

²⁶ Se Shelton (2010) s. 16.

²⁷ Jmf Atapattu (2016) s. 52.

²⁸ Se Birnie, Boyle och Redgwell (2009) s. 277; Atapattu (2016) s. 91.

²⁹ Se Shelton (2010) s. 16.

³⁰ Jmf Lewis (2015) s. 56.

³¹ Se Boyle (2007) s. 471; jmf Birnie, Boyle och Redgwell (2009) s. 302.

internationellt.³² Sumudu Atapattu bemöter detta argument med att miljö rättigheter redan införts nationellt och regionalt (se exempelvis om Afrika i kapitel 4.2), samt att det inte hindrat andra rättigheter, så som tortyr och diskriminering, vars definition fortfarande arbetas med.³³

Ett annat argument, som framförts av Atapattu, är att en direkt miljö rättighet eliminerar den tröskel som offer måste komma över om de ska koppla sin skada till en befintlig rättighet.³⁴ För att en potentiell kränkning ska falla under en rättighet i EKMR måste den som klagat visa att skadan uppnått en viss nivå.³⁵ Vid en rättighet till en, föreslaget av Atapattu, hälsosam miljö, måste offret endast visa på att miljön personen lever i blivit ohälsosam.³⁶ Vidare finns det enligt Shelton miljö faktorer som uppfylls av en direkt miljö rättighet, men inte av ett indirekt tillvägagångssätt. Några exempel är natursköna områden, flora, fauna och ekologisk balans.³⁷

Slutligen har John G. Merrills fört fram åsikten att det är onödigt att ta fram en rättighet som redan täcks. Han menar till och med att det hade kunnat få en kontraproduktiv effekt. Han tar upp Ogonilandsfallet (se kapitel 4.2) som exempel, där så pass många rättigheter kränktes att miljö rättigheten kan tyckas överflödig.³⁸

---

³² Se Boyle (2007) s. 507.

³³ Se Atapattu (2016) s. 51.

³⁴ Ibid. s. 91.

³⁵ Se kapitel 3.2.2.

³⁶ Se Atapattu (2016) s. 51.

³⁷ Se Shelton (2010) s. 22.

³⁸ Se Merrills (2008) s. 669.

3 Indirekta miljö rättigheter inom ramen för EKMR

3.1 Miljö och EKMR

När EKMR togs fram 1950 fanns miljö rättigheter inte på agendan.³⁹ Således innehåller EKMR varken en materiell eller en processuell miljö rättighet. Efter hand har dock rättigheterna i EKMR blivit grönare. Detta har då skett genom Europadomstolens praxis. Ändå har Europarådets parlamentariska församling⁴⁰ ett antal gånger kommit med rekommendationer om att införa tilläggsprotokoll med miljö rättigheter i EKMR. I en rekommendation från 2003 föreslås förstärkning av det miljömässiga skyddet med en processuell miljö rättighet.⁴¹ I den senast inkomna rekommendationen, från 2009, går den parlamentariska församlingen ett steg längre och rekommenderar ministerkommittén⁴² att ta fram ett tilläggsprotokoll till EKMR där en materiell rättighet till en hälsosam och livskraftig miljö erkänns.⁴³ Som stöd för rekommendationen anförs bland annat att det är en grundläggande rättighet för människor att leva i en hälsosam miljö, samt att skyddet för miljön är bristande.⁴⁴ De menar också att en sådan rättighet ligger i linje med viljan hos Europadomstolen att följa samhällets utveckling samt deras roll inom miljöskydd.⁴⁵ Ministerkommittén har inte följt rekommendationerna. Istället har resultatet blivit en manual på temat mänskliga rättigheter och miljö.⁴⁶ Arbetet på manualen initierades efter rekommendationen från 2003, och som en följd av 2009 års

---

³⁹ Se *Hatton v. the United Kingdom* skiljaktig mening Costa, Ress, Türmen, Zupančič och Steiner p. 2.

⁴⁰ Se Cameron (2014) s. 37 f.

⁴¹ Recommendation 1614 (2003) of the Parliamentary Assembly p. 10.1.

⁴² Se Cameron (2014) s. 37 f.

⁴³ Recommendation 1885 (2009) of the Parliamentary Assembly p. 10.1.

⁴⁴ *Ibid.* p. 1-2.

⁴⁵ *Ibid.* p. 7.

⁴⁶ Manual on Human Rights and the Environment [Manualen (2012)].

rekommendation uppdaterades manualen.⁴⁷ Syftet med manualen är att uppmärksamma Europadomstolens praxis på temat och visa hur långt miljöskyddet i EKMR sträcker sig.

I manualen presenteras tre sätt som miljön kan påverka individuella rättigheter på. För det första kan ens rättigheter påverkas direkt av skadliga miljöfaktorer, så som giftiga utsläpp. Detta kan i allvarliga fall leda till krav på staten att vidta åtgärder. För det andra kan miljöfaktorer ge upphov till processuella rättigheter så som rätt till information och rätt till rättvisa. För det tredje kan miljön påverka ens rättigheter på så sätt att miljöfaktorer används som ett legitimt syfte för att begränsa rättigheten.⁴⁸ För att få en klarare bild av vad dessa tre innebär följer här en redogörelse för vilka rättigheter i EKMR som kan komma att aktualiseras.

Det förstnämnda, direkt påverkan av skadliga miljöfaktorer, aktualiseras främst vid rätten till liv (artikel 2 EKMR), rätten till skydd för privat- och familjeliv (artikel 8 EKMR) och skydd för egendom (artikel 1 Tilläggsprotokoll 1⁴⁹).⁵⁰

Den andra varianten handlar om processuella rättigheter. Med detta menas främst rätten till en rättvis rättegång (artikel 6 EKMR), yttrandefrihet (artikel 10 EKMR), och rätten till ett effektivt rättsmedel (Artikel 13 EKMR).⁵¹ Rättsläget är här, som nämnt i inledningen, tämligen klarlagt. Europadomstolen har tagit Århuskonventionen på allvar och den har fått stort genomslag i praxis.⁵²

---

⁴⁷ Se Reply to recommendation 1614 (2004) of the Committee of Ministers p. 5; Reply to recommendation 1885 (2010) of the Committee of Ministers p. 10; jmf Manualen (2012) s. 13.

⁴⁸ Manualen (2012) s. 7-8.

⁴⁹ Tilläggsprotokoll till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Paris 20 mars 1952, SÖ 1953:26.

⁵⁰ Jmf Manualen (2012) s. 8.

⁵¹ Ibid.

⁵² Se kapitel 1.4; not 9.

Det sista alternativet skiljer sig från de andra. Möjligheten att begränsa en rättighet finns i ett antal av rättigheterna i EKMR. Ett exempel är artikel 1 i tilläggsprotokoll 1, rätt till egendom. Enligt artikelns andra stycke kan rättigheten begränsas om begränsningen är laglig och proportionerlig till det syfte som vill uppnås. Miljö har i praxis använts som just ett sådant legitimt syfte.⁵³

3.2 Miljö och Europadomstolens praxis

Det finns bevisligen ingen direkt materiell miljörättighet i EKMR, vilket också poängterats av Europadomstolen.⁵⁴ Dock ska EKMR tolkas som ett levande dokument utifrån dagens förhållanden.⁵⁵ I takt med att miljöns påverkan på människor uppmärksammas mer och mer och klimatets påverkan blir större har därmed miljöfaktorer kunnat ta mer och mer plats, och efter hand har en indirekt materiell miljörättighet växt fram.⁵⁶

Nu följer en kort redogörelse för relevanta delar av Europadomstolens praxis. Denna kommer fokusera på artikel 2, rätten till liv, och artikel 8, rätten till hem- och privatliv. Som avslutning görs en kort skildring av det som kan ses falla utanför de ramar Europadomstolen utarbetat med avseende på miljöns påverkan på människor.

3.2.1 Artikel 2 EKMR – rätten till liv

Envars rätt till livet skall skyddas genom lag – 1 men. 1 st. artikel 2 EKMR

Ovan nämndes Indiens domstolars expansiva tolkning av rätten till liv.⁵⁷

Även Europadomstolen har hanterat ett antal fall där miljöfaktor är del av

---

⁵³ Jmf manualen (2012) s. 62 ff.

⁵⁴ Ex. Hatton v. The United Kingdom p. 96.

⁵⁵ Ex. Airey v. Ireland p. 26; jmf Manualen (2012) s. 31.

⁵⁶ Se manualen (2012) s. 7; Boyle (2007) s. 504.

⁵⁷ Se kapitel 2.2.1.

farlig aktivitet som staten är skyldig att skydda sina invånare gentemot. En sådan farlig aktivitet kan se ut på olika sätt. I manualen sägs sambandet med miljön vara när en aktivitet som är en fara för miljön blir så farlig att den också hotar människor.⁵⁸ Två viktiga situationer är industrifaror, se *Öneryildiz v. Turkey* där en metanexplosion på toppen av en soptipp ledde till att avfall föll ner och slukade tio hus⁵⁹, och naturkatastrofer, se *Budayeva v. Russia* där en lavin av lera förstörde en hel stad⁶⁰. Det intressanta med *Budayeva* är att det var första gången Europadomstolen uttryckte att artikel 2 även kan inkludera skydd från naturkatastrofer.⁶¹ Detta är anmärkningsvärt då en naturkatastrof, per definition, är utom människans direkta kontroll.⁶²

Det speciella med artikel 2 är att den ålägger staten en positiv skyldighet. Detta innebär att staten har en skyldighet att skydda livet hos människor inom sin jurisdiktion – även från privata aktörer.⁶³ Avgörande för hur långtgående statens skyldighet är beror på ett antal faktorer däribland den farliga aktivitetens skadlighet samt riskens förutsebarhet.⁶⁴

Den materiella delen av statens ansvar handlar framförallt om effektiv och tillfredställande lagstiftning och administrativa ramverk som skyddar individer mot hot mot rätten till liv.⁶⁵ Europadomstolen uttalar samma krav på statens lagstiftning i både *Öneryildiz* och *Budayeva*. Regleringar ska anpassas till aktiviteten och den tänkbara risken för människors liv. Det kan röra sig om kontroll över tillstånd, säkerhet och drift, samt skötsel av skydds- och varningsmekanismer.⁶⁶

---

⁵⁸ Se Manualen (2012) s. 35.

⁵⁹ Se *Öneryildiz v. Turkey* p. 18.

⁶⁰ Se *Budayeva v. Russia* p. 31-32.

⁶¹ Se bl.a. *Budayeva* p. 137; jmf *Lauta och Rytter* (2016) s. 112.

⁶² Se *Budayeva v. Russia* p. 135; jmf Manualen (2012) s. 37.

⁶³ Se *Budayeva v. Russia* p. 128; jmf Manualen (2012) s. 35.

⁶⁴ Se *Öneryildiz v. Turkey* p. 73; se även Manualen (2012) s. 36.

⁶⁵ Se *Öneryildiz v. Turkey* p. 89; *Budayeva v. Russia* p. 129; jmf Manualen (2012) s. 38.

⁶⁶ Se *Öneryildiz v. Turkey* p. 90; *Budayeva v. Russia* p. 132; se även Manualen s. 38.

En viktig aspekt av Europadomstolens miljörelaterade praxis är vilken bedömningsmarginal som tillåts. Bedömningsmarginal är det utrymme en stat har för att tolka och tillämpa bestämmelserna i EKMR.⁶⁷ I fall med miljöaspekter finns en, på grund av miljöfallens natur, generellt bred bedömningsmarginal.⁶⁸ Detta återkommer i kapitel 3.2.2.

3.2.2 Artikel 8 EKMR – rätt till skydd för privat- och familjeliv

Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens – 1 st. artikel 8 EKMR

Artikel 8 är den materiella rättighet i EKMR som genererat mest miljörelaterad praxis. Som med artikel 2 kan det handla om industrifaror, och även föroreningar orsakade av industrier, avfallshantering, ljudstörningar med mera. Exempel är: *Fadeyeva v. Russia* där en stålfabrik påverkade en närboende individs hälsa och välmående⁶⁹; *Brânduse v. Romania* där en person klagade på obehagliga dofter från en soptipp⁷⁰; och *Hatton v. the United Kingdom* där höga ljudnivåer från en flygplats orsakade hälsoproblem hos de sökande⁷¹. Precis som i artikel 2 är huvudfrågan statens ansvar, vilket kan betyda ansvar för statliga och privata institutioner.⁷²

För att det ska anses vara en kränkning under artikel 8 har det i praxis utarbetats vissa riktlinjer. För det första måste de farliga eller störande miljöfaktorerna direkt och allvarligt påverka privat- eller familjelivet.⁷³ För att avgöra en direkt koppling måste ett orsakssamband kunna ses mellan

---

⁶⁷ Se Cameron (2014) s. 73 ff.

⁶⁸ Se Manualen (2012) s. 31; kapitel 3.2.2.

⁶⁹ Se *Fadeyeva v. Russia* bl.a. p. 1, 31 och 44-47.

⁷⁰ Se *Brânduse v. Romania* bl.a. p. 9-11.

⁷¹ Se *Hatton v. the United Kingdom* bl.a. p. 11-12.

⁷² Se *Hatton v. the United Kingdom* p. 98; jmf Manualen (2012) s. 51.

⁷³ Se *Hatton v. the United Kingdom* p. 96; *Fadeyeva v. Russia* p. 70; jmf Manualen (2012) s. 45.

aktiviteten och personens privat- eller familjeliv.⁷⁴ Dock är direkt påverkan på individens hälsa inte en nödvändighet.⁷⁵ Rekvisitet allvarlig har vidare lett till en minimigräns av skada som aktiviteten ska nå upp till. Denna minimigräns beror på omständigheterna i fallet, och i bland annat Fadeyeva har intensitet, varaktighet samt fysiska och psykiska effekter lyfts fram som viktiga bedömningsgrunder.⁷⁶ I samma fall uttalar Europadomstolen även att det inte är möjligt att komma över minimigränsen om obehaget är försumbart jämfört med de miljöfaror som förknippas med livet i en modern stad.⁷⁷

För det andra måste Europadomstolen bedöma om staten handlat i enlighet med andra stycket i artikel 8 EKMR. Med detta menas att inskränkningar av rättigheten måste stödjas av lag samt vara nödvändiga i ett demokratiskt samhälle. I fall då statens beslut spelar in i faran hos en aktivitet måste staten, i och med andra stycket, göra en korrekt avvägning mellan individens och statens intressen. Denna avvägning ligger inom statens bedömningsmarginal, vilken är relativt bred vid miljöfall. Europadomstolen förklarar denna bredd med att miljöskydd innehåller svåra tekniska bedömningar, och att staten bäst kan bedöma vilka lösningar som passar dem.⁷⁸ Om Europadomstolen anser att staten inte lyckats göra en rättvis avvägning hamnar de utanför sin bedömningsmarginal och en kränkning anses föreligga.⁷⁹

3.2.3 Vad faller utanför?

Europadomstolens praxis har utökat utrymmet för EKMR och det är mycket miljörelaterat som faller innanför. Men fortfarande finns ingen självständig

---

⁷⁴ Se Fadeyeva p. 68 och 70; jmf Manualen (2012) s. 45.

⁷⁵ Se Brândușe p. 67; jmf Manualen (2012) s. 47-48.

⁷⁶ Se Fadeyeva v. Russia p. 69; jmf Manualen s. 45-46.

⁷⁷ Se Fadeyeva v. Russia p. 69 in fine.

⁷⁸ Se Hatton v. the United Kingdom p. 97; Fadeyeva v. Russia p. 102; jmf Manualen (2012) s. 55-56.

⁷⁹ Se Hatton v. the United Kingdom p. 129-130; jmf Manualen (2012) s. 55-56.

rättighet, vilket gör att det finns situationer som faller utanför konventionens skyddsområde.

Till att börja med uttalades det i *Fadeyeva* att en situation jämförbar med livet i en modern stad inte faller in under EKMR.⁸⁰ I fallet konstateras även att EKMR inte inkluderar en rätt till naturskydd som ett värde i sig.⁸¹

Vidare finns det fall som faller utanför på grund av bedömningsmarginalen, vilken som sagt är vid i miljöfrågor. Ett av dessa fall är *Greenpeace E.V. and others v. Germany*. I fallet begärde ett antal boende i den tyska staden Hamburg att vissa åtgärder för att minska utsläppen från dieselfordon skulle vidtas av den statliga myndigheten för motorfordon (Kraftfahrtbundesamt). Individerna fick avslag från myndigheten, och vidare i den nationella domstolen, bland annat då myndighetens och statens arbete med utsläpp ansågs vara i enlighet med tysk lagstiftning samt med EU-rätt. Överklagan avvisades senare av Europadomstolen. De sökandes situation ansågs falla under artikel 8 EKMR, men de hade inte lyckats visa att staten agerat utanför sin bedömningsmarginal då det ligger inom bedömningsmarginalen för staten att bestämma vilket medel som ska användas för att hantera miljöproblem. De sökande hade inte heller visat att staten misslyckats med avvägningen mellan individens och samhällets intressen.

Ett annat intressant fall är *Kyrtatos v. Greece* där de sökande klagade på att stadsutvecklingen på den grekiska ö där de ägde land lett till förstörelsen av ett träsk som låg i anslutning till landet.⁸² Detta trots att en nationell domstol bedömt att intresseavvägningen mellan individen och samhällets intressen vägde över till träskets, alltså individens, fördel.⁸³ Individerna menade i sin överklagan till Europadomstolen att området till följd av utvecklingen förlorat sin naturskönhet och att de i området utsattes för höga ljudnivåer

---

⁸⁰ Se *Fadeyeva v. Russia* p. 69.

⁸¹ *Ibid.* p. 68.

⁸² *Kyrtatos v. Greece* p. 9 och 45-47.

⁸³ *Ibid.* p. 45.

samt för viss förorening.⁸⁴ Europadomstolen dömde i fallet att ingen överträdelse av artikel 8 skett. De uttalade att ingen artikel i EKMR täcker skydd för miljön i sig och de ansåg inte att effekterna på träsket, framförallt skada på fåglar och andra djurarter som bodde i träsket, direkt påverkat de sökande.⁸⁵ Inte heller ljudnivåerna och föroreningarna från stadsutvecklingen ansågs nå upp till den nivå av allvarlighet som krävs.⁸⁶

---

⁸⁴ Kyratos v. Greece p. 46.

⁸⁵ Ibid. p. 52-53.

⁸⁶ Ibid. p. 54.

4 Direkta miljö rättigheter i praktiken

4.1 Exempel på direkta miljö rättigheter i praktiken

Direkta miljö rättigheter är vanligare i teorin än i praktiken. Banjulstadgan⁸⁷ och den miljö rättighet som återfinns däri är det mest omtalade exemplet. Denna miljö rättighet har även resulterat i ett unikt rättsfall, som behandlas i nästa delkapitel. Ett annat exempel är tilläggsprotokollet till den amerikanska konventionen om de mänskliga rättigheterna, det så kallade San Salvador-protokollet. Artikel 11 i protokollet innehåller en miljö rättighet som lyder:

1. Everyone shall have the right to live in a healthy environment and to have access to basic public services.

*2. The State Parties shall promote the protection, preservation, and improvement of the environment.*⁸⁸

Vidare har miljön fått ett omnämmande i FN:s barnkonventions artikel 24, vilken handlar om barns hälsa. I artikeln stadgas bland annat att sjukdom och undernäring ska bekämpas, och i detta arbete ska ”de faror och risker som miljö förstörelse innebär” beaktas.⁸⁹

---

⁸⁷ Se not 12.

⁸⁸ Tilläggsprotokoll till den amerikanska konventionen om de mänskliga rättigheterna, Additional Protocol to the American Convention on Human Rights in the Area of Economic, Social and Cultural Rights, 17 november, 1988, OAS Treaty Series nr. 69.

⁸⁹ Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, Convention on the Rights of the Child, 20 november 1989, UNTS volym 1577 artikel 24.2 c.

4.2 Banjulstadgan och Ogonilandsfallet

Banjulstadgan är ett regionalt rättighetsdokument för Afrika, motsvarande EKMR för Europa. Till skillnad från EKMR innehåller dock Banjulstadgan en direkt miljö rättighet. Denna finns i artikel 24 Banjulstadgan och lyder: "All peoples shall have the right to a general satisfactory environment favourable to their development." Trots att det tekniskt sett rör sig om en rättighet som tillfaller folk, fungerar det fortfarande som ett bra exempel på en direkt miljö rättighet. Detta stöds av ett uttalande i Banjulstadgans inledning: "(...) the reality and respect of peoples rights should necessarily guarantee human rights".⁹⁰

De konflikter som uppstår under stadgans rättigheter avgörs av den Afrikanska kommissionen.⁹¹ Ett av de principiellt viktigaste fall där den Afrikanska kommissionen använt artikel 24 i praktiken ska nu beskrivas för att få en klarare bild av vad artikeln innebär. Fallet inleddes av Social and Economic Rights Center (SERAC) och Center for Economic and Social Rights (CESR) mot Nigeria 1996, och domen kom 2001. I fortsättningen kommer fallet benämnas som Ogonilandsfallet. Fallets bakgrund var att ett stort oljeföretag utnyttjat oljeresurser i Ogoniland i Nigeria på ett vårdslöst sätt. De hade släppt ut giftiga ämnen och misskött sin verksamhet på ett sådant sätt att vatten, luft och jord blivit förgiftade. Denna miljöförstöring ledde till både kort- och långsiktiga hälsoproblem hos folket i Ogoniland.⁹² Föreningarna, SERAC och CESR, hävdade i sin framställan till Afrikanska kommissionen att Nigerianska staten var ansvarig på grund av att den varken hade ställt krav på oljeföretaget eller informerat invånarna i Ogoniland om farorna.⁹³ I sina skäl uttalade den Afrikanska kommissionen sig om hur den generella ordalydelsen i artikel 24 bör tolkas. De började med att koppla miljö rättigheten i artikel 24 till rätten till en god hälsa i

---

⁹⁰ Banjulstadgan inledningen 6 st.

⁹¹ Banjulstadgan artikel 30.

⁹² Ogonilandsfallet p. 1-3.

⁹³ Ibid. p. 4-6.

artikel 16 Banjulstadgan, samt beskriva miljöns påverkan med ett citat från en publikation av Alexander Kiss:

”an environment degraded by pollution and defaced by the destruction of all beauty and variety is as contrary to satisfactory living conditions and the development as the breakdown of the fundamental ecological equilibria is harmful to physical and moral health.”⁹⁴

Vidare tog den Afrikanska kommissionen upp de skyldigheter som läggs på staten. Dessa skyldigheter inkluderar skyldigheten att vidta rimliga åtgärder för att motverka föroreningar och ekologisk nedbrytning. Dessutom förväntas staten säkra en ekologiskt hållbar utveckling och en hållbar användning av naturresurser. Detta innebär även att staten inte på något sätt får stödja eller tolerera aktiviteter som kränker individen.⁹⁵ Den Afrikanska kommissionens bedömning hintar till en avvägning likt den Europadomstolen använt sig av i tidigare nämnda rättsfall. I det aktuella fallet ställs Ogonilandsfolkets intressen mot det ekonomiska intresse Nigeria har av att producera olja – vilket också i sin tur leder till att de får medel att uppfylla andra ekonomiska och sociala rättigheter hos Nigerias befolkning.⁹⁶ Den Afrikanska kommissionen ansåg dock att staten varken uppfyllt sina förpliktelser under den processuella delen med förebyggande studier, information och deltagande, eller sina materiella förpliktelser under de aktuella bestämmelserna.⁹⁷ I slutändan fälldes Nigeria för att ha kränkt folket i Ogonilands rätt enligt artiklarna 16 och 24, såväl som ett antal andra rättigheter så som rätten till liv, rätten till familjeliv och friheten att disponera över sina naturresurser.⁹⁸

---

⁹⁴ Ogonilandsfallet p. 51 och fotnot 8.

⁹⁵ Ibid. p. 52.

⁹⁶ Ibid. p. 54.

⁹⁷ Ibid. p. 53-54.

⁹⁸ Nigeria dömdes för brott mot artikel 2, 4, 14, 16, 18(1), 21 och 24. Se Ogonilandsfallet ”holding”.

5 Jämförelse och diskussion

5.1 Jämförelse

I uppsatsen har ett antal förslag givits på hur en direkt materiell miljö rättighet kan se ut.⁹⁹ Jag kommer nu att titta på några av de situationer som setts falla utanför ramen för EKMR och fundera över vad de hade kunnat få för resultat genom en direkt miljö rättighet. Till min hjälp kommer jag att använda uttalanden från Ogonilandsfallet om innebörden av artikel 24 i Banjulstadgan, och även till viss del fundera över den, av den parlamentariska församlingen, föreslagna formuleringen ”rätt till en hälsosam och livskraftig miljö”. Tankeexperimentet är högst hypotetiskt och skillnaderna mellan förutsättningarna i Afrika kontra Europa, samt det att Artikel 24 Banjulstadgan de facto är en rättighet som tillfaller folk och inte individer, måste beaktas som en begränsning.

I fallet Greenpeace E.V v. Germany, där individer ville att staten skulle vidta åtgärder mot utsläpp från dieselfordon, var anledningen till att ansökan till Europadomstolen avslogs framförallt statens breda bedömningsmarginal på området.¹⁰⁰ Det finns ingenting i Ogonilandsfallet som antyder att bedömningsmarginalen skulle vara annorlunda med en direkt miljö rättighet, utan Afrikanska kommissionen genomför också en avvägning mellan intressen. Det man skulle kunna tänka sig är att synen på föroreningar hade varit hårdare. Afrikanska kommissionen uttalar i Ogonilandsfallet en skyldighet för staten att motverka föroreningar. Dessutom skulle tröskeln för skada sannolikt sänkas, samt hade det inte funnits samma krav på direkt påverkan på privat- eller familjeliv som satts upp som en förutsättning för att en situation ska falla in under artikel 8 EKMR. Det är svårt att uttala sig om vilket utfall Greenpeace-fallet hade fått med en direkt materiell miljö rättighet, vid en så pass övergripande genomgång, men på denna basis

---

⁹⁹ Se kapitel 2.2.2 och 4.1.

¹⁰⁰ Se kapitel 3.2.3.

kan det konstateras att individerna kunde haft större chans att få upp fallet till prövning.

Kyrtatos v. Greece, där ett närliggande träsk till de sökande delvis förstördes, fåglar och andra djurarter påverkades negativt, och området miste sin skönhet, är också intressant. Genom uttalanden från skälen i Ogonilandsfallet, bland annat om statens skyldighet att motverka ekologisk nedbrytning, och citatet från Alexander Kiss om att tillfredställande levnadsförhållanden inte är förenligt med en miljö som mister all skönhet och mångfald, kan man se anledning till att en annan bedömning hade kunnat göras om en direkt materiell rättighet var bedömningsgrunden. Det hade fortfarande behövts göras en avvägning mellan intresset att utveckla staden och individens intresse av miljö av en viss standard. Men frågan hade i alla fall kommit till det stadiet och man kan även tänka sig att miljön hade haft en starkare ställning i sig än vad individens intressen har under artikel 8.

En annan spännande aspekt är skyddet för miljön i sig. Europadomstolen har varit klara med att rena naturintressen inte omfattas av de befintliga rättigheterna i EKMR. Detta skulle dock förändras med ett direkt tillvägagångssätt. Bland annat ses i Ogonilandsfallet att statens skyldigheter inkluderar skyldigheten att vidta rimliga åtgärder för att motverka ekologisk nedbrytning, samt att staten förväntas säkra en ekologiskt hållbar utveckling och en hållbar användning av naturresurser inom sitt ansvarsområde.¹⁰¹ Detta är en tydlig expansion av det ansvar Europadomstolen ställer på stater idag.

---

¹⁰¹ Se kapitel 4.2.

5.2 Diskussion

Nu följer en del om hur de argument som framförts i framförallt kapitel 2 faller när de appliceras på EKMR och Europadomstolen.

Exempel på fördelar som förts fram för ett indirekt tillvägagångssätt är att det inte behöver utformas en ny rättighet samt att de befintliga rättigheterna redan faller inom människorättsdomstolarnas kompetens.¹⁰² Boyle, som förde fram detta argument, har även hävdad att en internationell miljörättighet kan kompliceras av kulturella skillnader.¹⁰³ Jag anser Boyles argument vara bra, men jag tycker inte de håller i anknytning till Europadomstolen. Genomgången av Europadomstolens praxis har enligt mig visat att Europadomstolen har stor kompetens angående miljöfrågor. Jag tror att en direkt materiell miljörättighet inte kommer att riskera någon vaghet utan att en sådan skulle utvecklas på ett naturligt sätt i enlighet med de ramar som redan finns. Vad gäller kulturella skillnader tror jag inte att det finns fler eller större skillnader inom Europarådets medlemsländer inom miljöområdet jämfört med de andra områden som täcks av EKMR.

Atapattus argument är även värt att diskutera. Hon förde fram att en direkt miljörättighet tar bort tröskeln som ett offer behöver ta sig över för att visa att skada skett enligt befintliga rättigheter.¹⁰⁴ I framställningen av Europadomstolens praxis togs bland annat intensitet, varaktighet samt fysiska och psykiska effekter upp som faktorer i bedömningen av denna allvarlighetsgräns. Det var även denna minimigräns som gjorde att den del i fallet *Kyrtatos*, som handlade om föroreningar och ljudnivåer, inte föll in under skyddet i artikel 8 EKMR. Enligt Atapattus argument skulle en direkt materiell miljörättighet således höja skyddet genom att sänka tröskeln.

---

¹⁰² Se kapitel 2.2.1.

¹⁰³ Se kapitel 2.2.2.

¹⁰⁴ Ibid.

Slutligen är Merrills åsikt, om att det kan vara kontraproduktivt att ta in en rättighet som redan täcks av de rättigheter som finns, av värde för samtalet.¹⁰⁵ Han tar upp Ogonilandsfallet som exempel och menar på att miljö rättigheter i artikel 24 Banjulstadgan inte nödvändigtvis gjorde så stor skillnad för fallets utgång. I genomgången av Ogonilandsfallet gavs en något vinklad bild då grunderna för de andra rättigheter, som Nigeria anklagades för att kränka, inte redogjordes för. Ändå är Afrikanska kommissionens viktiga uttalanden kring rättigheten, samt de långtgående skyldigheter som under rättigheten läggs på staten, inte att underskatta. Följaktligen anser jag att artikel 24 hade betydelse i Ogonilandsfallet. Dessutom är det visat att de befintliga rättigheterna inte täcker allt som en direkt miljö rättighet hade gjort. Detta märks bland annat genom uttalandena i Ogonilandsfallet, jämförelsen ovan och tillägg som förts fram i den teoretiska diskussionen så som flora, fauna och respekt för naturens skönhet.

---

¹⁰⁵ Se kapitel 2.2.2.

6 Slutsats

Som ett avslutande kapitel kommer några av de slutsatser som kan dras av de det framlagda att presenteras. Detta kommer att ske genom en systematisk genomgång av de fyra frågeställningar som sattes upp i inledningen.

Frågeställning 1 handlade om innebörden av indirekta och direkta miljö rättigheter. Frågeställning 2 ställde upp frågan om hur miljö aspekter regleras i EKMR och hanteras i rättsfall från Europadomstolen. Dessa frågor har hanterats utförligt i uppsatsens avhandlande del och behöver inte mer utveckling.

Frågeställning 3 är däremot mer intressant: Hur skulle en direkt materiell miljö rättighet i EKMR förändra skyddet för människor i Europa med avseende på kränkningar med miljö aspekter? I framläggningen av Europadomstolens praxis visade det sig att rättigheterna i EKMR blivit grönare, och det kan sägas att det redan finns en indirekt miljö rättighet i EKMR. Dock har det också, framförallt i kapitel 3.2.3, visats att det finns situationer som faller utanför. Även parlamentariska församlingen har som sagt uttalat att skyddet EKMR ställer upp för miljön är bristfällande.¹⁰⁶ Dock anser jag att Europadomstolens skydd för människan med avseende på miljö faktorer har visats väldigt utarbetat och starkt. Europadomstolen har satt upp ramar, men även visat att de kan utvecklas, exempelvis genom att statens ansvar förlängdes till att omfatta även vissa fall av naturkatastrofer i fallet Budayeva.¹⁰⁷ Det har även förts fram att direkta miljö rättighet mest är till för miljön, samt att det hade tillfört skyddsvärda aspekter så som respekt för ekologisk mångfald, naturresurser med mera.¹⁰⁸ På grund av det anförda kan jag dra slutsatsen att Europa har ett bra människoskydd med avseende

---

¹⁰⁶ Se kapitel 3.1.

¹⁰⁷ Se kapitel 3.2.1.

¹⁰⁸ Se kapitel 2.2.2.

på miljöfaktorer, men att en direkt materiell miljö rättighet kan förbättra skyddet till viss del.

Detta för oss vidare till den sista och huvudsakliga frågeställningen: Bör en direkt materiell miljö rättighet, utifrån ett människorättsskyddsperspektiv, införas i EKMR? För att göra denna bedömning kommer jag att göra en avvägning av resultaten från frågeställning 3 och de argument som tagits upp och diskuterats i uppsatsen.

Till att börja med tycker jag att de flesta argument som tagits upp stödjer en direkt materiell miljö rättighet när de appliceras på situationen i Europadomstolen och EKMR. Jag anser även att tillförandet av en direkt materiell miljö rättighet skulle passa väl in i Europadomstolens utveckling, och även i den riktning världen rör sig i och med antagandet av Agenda 2030. I Agenda 2030 betonas som sagt de tre pelarna av hållbarhet – ekonomisk, social och miljömässig.¹⁰⁹ Att uppmärksamma en koppling mellan mänskliga rättigheter och miljö och klimatförändringar genom en egen rättighet ligger i linje med den sammanlänkade natur målen i Agenda 2030 har. Dessutom anser jag att Europa har de socioekonomiska förutsättningar som krävs för att vara en föregångare i dessa sammanhang.

För att sammanfatta är det inte självklart att en direkt materiell miljö rättighet skulle leda till ett mycket starkare skydd för människor i Europa. Dock hade en förbättring förmodligen skett, och det hade även tillkommit skydd för viktiga miljö aspekter. Miljön hade också fått en förhöjd status som rättighet och större tyngd i avvägningen med andra intressen. Jag har även kunnat dra den slutsatsen att en miljö rättighet hade passat bra in i EKMR, och jag tycker att Europadomstolen genom sin praxis på området visat stor kompetens och att de bryr sig om temat. Slutligen tycker jag att det sänder viktiga signaler om att Europa tar miljö hotet och dess påverkan på människor på allvar. Mitt svar på frågeställning 4 är således att det borde tas in en direkt materiell miljö rättighet i EKMR.

---

¹⁰⁹ Se kapitel 2.1.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Tryckta källor

Europarådet

Recommendation 1614 (2003) of the Parliamentary Assembly, *Environment and Human Rights*, 27 juni 2003.

Reply to recommendation 1614 (2004) of the Committee of Ministers, 24 januari 2004.

Recommendation 1885 (2009) of the Parliamentary Assembly, *Drafting an additional protocol to the European Convention on Human Rights concerning the right to a healthy environment*, 30 september 2009.

Reply to recommendation 1885 (2010) of the Committee of Ministers, 19 juni 2010.

FN:s råd för mänskliga rättigheter

Human Rights Council, *Human Rights and the Environment*, 19 april 2012, A/HRC/RES/19/10.

Human Rights Council, *Human Rights and the Environment*, 24 mars 2015, A/HRC/RES/28/11.

Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment*, 28 december 2015, A/HRC/31/53.

Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment*, 1 februari 2016, A/HRC/31/52.

Human Rights Council, *Human Rights and the Environment*, 22 april 2016, A/HRC/RES/31/8.

Human Rights Council, *Human Rights and Climate Change*, 18 juli 2016, A/HRC/RES/32/33.

Elektroniska källor

IPCC (2014) *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation and Vulnerability, Summary for Policymakers* <https://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/syr/AR5_SYR_FINAL_SPM.pdf>, besökt 2017-05-16.

Manual on Human Rights and the Environment (2012), Council of Europe Publishing
<http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DH_DEV_Manual_Environment_Eng.pdf>, besökt 2017-03-30.

Litteratur

Atapattu, Sumudu A. (2016), *Human rights approaches to climate change: challenges and opportunities*, Routledge, Abingdon, Oxon.

Birnie, Patricia W., Boyle, Alan E. och Redgwell, Catherine (2009), *International law and the environment*, 3. uppl., Oxford University Press, Oxford.

Boyle, Alan (2007), 'Human Rights or Environmental Rights: A Reassessment' *Fordham Environmental Law Review* 18(3), s. 471-512.

Cameron, Iain (2014), *An introduction to the European Convention on Human Rights*, 7. uppl., Iustus, Uppsala.

Kleineman, Jan (2013), 'Rättsdogmatisk metod', i: Korling, Fredric och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund s. 21-45.

Lauta, Cedervall Kristian och Rytter, Elo Jens (2016), 'A landslide on a mudslide? Natural Hazards and the right to life under the European Convention on Human Rights' *Journal of Human Rights and the Environment* 7:1, s. 111-131.

Leib, Linda Hajjar (2011), *Human rights and the environment: philosophical, theoretical and legal perspectives*, Martinus Nijhoff, Leiden.

Lewis, Bridget (2015), 'Quality Control for New Rights in International Human Rights Law: A Case Study of the Right to a Good Environment' *Australian Year Book of International Law* 33, s. 55-80.

Merrills, John G. (2008) 'Environmental Rights', i: Bodansky, Daniel., Brunnée, Jutta. och Hey, Ellen. (red.), *The Oxford handbook of international environmental law*, Oxford University Press, Oxford s. 664-680.

Shelton, Dinah (1991), 'Human Rights, Environmental Rights, and the Right to Environment' *Stanford Journal of International Law* 28(1), s. 103-138.

Shelton, Dinah (2010), 'The Environmental Jurisprudence of International Human Rights Tribunals', i: Picolotti, Romina och Taillant, Jorge Daniel (red.), *Linking human rights and the environment*, University of Arizona Press, Tucson, Ariz s. 1-30.

Rättsfallsförteckning

Afrikanska kommissionen

The Social and Economic Rights Action Center and the Center for Economic and Social Rights v Nigeria, (2001) African Commission No 155/96.

Europadomstolen

Airey v. Ireland, no. 6289/73, 9 oktober 1979.

Brânduse v. Romania, no. 6586/03, 7 februari 2009.

Budayeva and others v. Russia, nos. 15339/02, 11673/02, 15343/02, 20058/02, 21166/02, ECHR 2008-II.

Fadeyeva v. Russia, no. 55723/00, ECHR 2005-IV.

Greenpeace E.V. and others v. Germany, no. 18215/06, 12 maj 2009.

Hatton and others v. the United Kingdom [GC], no. 36022/97, ECHR 2003-VIII.

Kyrtatos v. Greece, no. 41666/98, ECHR 2003-VI.

Öneryildiz v. Turkey [GC], no. 48939/99, ECHR 2004-XII.